

Andrzej Bursáról

Századunk lengyel irodalmának vannak alakjai, akiknek életműve — időelötti haláluk miatt — torzó maradt, de a mű vonalainak irányából, a formákból, az anyag minőségéből és fényéből kiérezhető a teljesség. E torzó életműveknek Lengyelországban meglepően és tiszteletre méltóan nagy a hatásuk. Négy névre utalhatunk itt, amelyek közül hazánkban egyedül Krzysztof Kamil Baczyński ismert valamelyest. A varsói felkelésben elesett költő-katona — mondhatni — a XX. század Norwidja, akinek költészetéhez és sorspéldájához, mint forráshoz zárándokolnak el az új nemzedékek. Mellette még jelentős sorstársának, Tadeusz Gajcynak költői munkássága.

Tragikus körülmények között halt meg Andrzej Bursa és Rafał Wojaczek. Bursa 1957-ben huszonöt éves korában hunyt el, Wojaczek egy évvel volt idősebb, amikor 1971-ben életének végét vetett. A legfiatalabb nemzedék tudatában talán e két utóbbi alkotó életműve van legnagyobb hatással jelen. Wojaczek koránál fogva is még ennek a lengyel irodalomban már aktívan jelen levő nemzedéknek a tagja lehetne. Nehéz feladata volt Bursának, hiszen 1955–56. fordulóján egy alapvetően új művészeteszményt, líra- és prózamodellt kellett megteremtienie. Ebben az értelemben a lengyel középnemzedék — Różewicz, Herbert, Szymborska, Grochowiak, Tadeusz Nowak — tagjai közé tartozik. Mai azonban Zagajewskiék ideológiáját illetően, akik a művészetet továbbra is aktív társadalomformáló; igenis tömegekre ható erőként kezelik, de akik a kimondandó — akár köznapit — igazság (jelenség) és az esztétikai érték egységét, igekeznek megvalósítani.

K. I.

ANDRZEJ BURSA

Barátság

Egy verőfényes szeptemberi reggelen két egyetemista ment a Nagy Város széles utcáján. Felhőtlen volt az ég, s a faszor levelei a közeli elárusítóbódé plakátszíneire emlékeztettek. A diákok nagyon éhesek voltak, de egy huncut vasuk sem volt. Emellett a Nagy Város nem a szülővárosuk volt, diákszállóban laktak, melynek vezetője éppen ma reggel közölte velük, hogy a jövőben már ne számítsanak az intézményre. Arról nem is beszéltem, hogy mivel nem teltt vonatjegyre, haza se utazhattak, de ezt a kedves olvasó bizonyára magától is kitalálta. Ennek ellenére az égbolt derűjével vágtak neki az ismeretlennek. Éppen a városi klinika mellett haladtak el, s ekkor egyikük rámutatott a hatalmas üveglablakra:

— Nézd, mütő.

— Gondolj csak bele, milyen jó — mondta a másik —, hogy mégse mi fekszünk ott benn.

Ebben a pillanatban elütötte egy autó. Este megoperálták. A szerencsétlenül járt diáknál ötven grosit talált a társa, és amikor az fölébredt a kloroformos álomból, közölte vele, hogy egy utolsó disznó, mert eldugta előle a dohányt, és hogy egy-éltre vége a barátságnak.

Erkölcsei tanulság:

Az úttesten ne beszéljünk.

A szabadkőműves

Kinek is jutott volna eszébe, hogy Stefan úr, a csendes, jámbor hivatalnok, szabadkőműves. De bebizonyosodott. A felröppentett hír az egész irodát bejárta, és másnap az igazgató fülébe is eljutott. Az igazgató „ugyan” és „hünye” közötti megrökönyödéssel fogadta az újságot, de ezt követően még órák múlva is magába roskadva ült az irodájában és ujjaival az asztallapon dobolva töprengett.

A harmadik napon B. csoportvezető, egy tagbaszakadt és indultos férfiú, hogy, hogy nem, váratlanul Stefan úrhoz fordult:

— Nem tudja véletlenül, hová tűnt a körzöm meg a vonalzóm? Valahogy lábuk kelt...

Stefan úr zavarba jött. Mióta az eszét tudta, abban az irodában sohasem volt körző meg vonalzó. — Nem... nem láttam — mormogta és ismét papírai fölé hajolt. Diadalmas moraj borzongott végig a szobán. Most már kétség sem férhetet hozzá. Az igazgató még aznap elhatározta, hogy kivizsgálja az ügyet.

Az igazgató még csak néhány hónapja töltötte be állását, posztjába egy nemrégiben feloszlott intézményből került, amely munkája során lélektani módszereket alkalmazott. Elhatározta, hogy az ott elsajátított módszerrel fogja felfedni a titkot. Hívatta Stefan urat és tüstént a fent említett módszerrel esett neki.

— Nos, hát hogy s mint, Stefan úr?

Stefan úr elpirult, talán valamit mormogott is, mosolyogni próbált. Mindez nem kerülte el az igazgató éber figyelmét.

— Mert, tudja — folytatta az igazgató — az élet szörnyen egyhangú. Rémitően egyhangú. Mit szólna hozzá, ha javasolnám: jöjjön velem színházba. Foglalt páholyom van.

Stefan úr egyre kényszeredettebben mosolygott. Testével furcsa mozdulatokat tett, miközben kezét dörzsölgette. Az igazgató már biztos volt a dolgában.

— Alighanem páholyban fogja magát legotthonosabban érezni, páholyban... igaz, páholyban... — ismételtette nyomatékkal.

— Igen, természetesen — bökte ki Stefan úr, és ekkor az igazgató hirtelen fölállt és kezét nyújtott.

— No, egyelőre búcsúszom. Jó munkát.

Stefan urat röviddel ezután ismét hívták az igazgatói irodába. Az igazgató ezúttal közölte vele, hogy több okból kifolyólag, amelyeket itt nem fogunk felsorolni, Stefan úrnak kénytelen felmondani.

Amikor híre ment a Stefan úr ügyében született döntésnek, senki sem sajnálta a csendes, jámbor hivatalnokot.

Az emberek nem szeretik a szabadkőműveseket.

Az idézés

Meghatározott időközökben városunk egy-egy férfitagja idézést kap, hogy keze-fejének levágása céljából jelenjék meg a megadott helyen. A jelzett idézés alig egyetlen, negyedes kockáspapírra, tintával írt mondatot tartalmaz. A papírlap alján feketés foltok láthatók, melyekről nem lehet tudni, hogy felitatott tinta-e vagy elmosódott pecsét. Az idézettek közül eddig még senki sem tudta teljes bizonyossággal megállapítani, hogy nem pecsét.

A jelentkezés időpontja az idézés kézhezvétele után rendszerint húsz-harmincöt

nap múlva van. A páciensek többnyire májusban kapják kézhez az idézést, így a jelentkezés időpontja a kánikulára esik.

Az idézett férfi a megadott napon valamilyen ürüggyel kisurran a lakásából és ökölbe szorított jobb kezét ágyékára tapadó nadrágzsebébe dugva elindul a megadott címre. A cím a Társadalombiztosító Intézethez épült izléstelen bérházat jelöli. A lépcsőkön gyakorta lehet itt orvosokba és mütösökbe botlani, akik így rövidítik le a sarki trafikba vezető utat. A páciens az első emelet folyosóján egy csinos kis-asszonnynak adja át az idézést. Még sohasem fordult elő, hogy valaki azonnal sorra került volna. A kisasszony megkéri a páciens, hogy legyen szíves két vagy három órát várni vagy jelentkezék pár nap múlva. A bérház előtt egy sűrű, zöld park terül el. A páciensek ott várakoznak.

A mütét egy fogorvosi rendelőre emlékeztető, kellemes kis helyiségben folyik le. A mennyezetre és az egyik falra hatalmas, bonyolult gépezet, tízegynéhány metsző peremű acéltárcsa és néhány lámpa van felszerelve. A mütétet egy idős, ügyetlen orvos és egy huszonéves asszisztens nő végzi. Tulajdonképpen csak az asszisztens nő számít. Csodálatraméltó ügyességgel, villámgyorsan állítja el az éles acélkorong lecsapódása nyomán kispriccelő vért. A páciens rendszerint elájul a fájdalomtól és csak tízegynéhány óra múlva tér magához, kissé kimerülten, de megkönnyebbülten és csonka kézzel.

Még sohasem fordult elő, hogy az idézettek valamelyike ne jelent volna meg.

Csak egyszer történt meg, hogy egy érettségiző a jelentkezést megelőző napon otthagya a várost és a környező erdőkben meg a mezőkön bolyongott. Mire egy kazalban rátaláltak, addigra megőrült, elmeógyógyintézetbe szállították. Ma is ott van. Megmentette a kezét, de örökre megtévelyodott.

(KOVÁCS ISTVÁN fordításai)

